

BIZTONSÁG-SZOLGÁLTATÁS CIVIL SZEMMEL

Polgárainak biztonságát minden demokratikus elveket valló állam védendő értéknek tekinti, amelynek megteremtésére intézkedéseket tesz. Ezeknek az intézkedéseknek az eredményessége ugyanakkor visszahat az állam működésére. Ha az emberek biztonságban élnek, hatékonyabban érvényesíthetők a jogszabályok, zavartalanabban működhet a gazdaság, míg a bizonytalanság, a veszélyeztetettség érzete morális konfliktusokat vált ki, a közösségi érdekeket kifejező jog megkerülésére ösztönöz az egyéni érdekek érvényesítése érdekében.

Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz (IV. cikk (1) bek.), s a közbiztonság, közrend védelmét a rendőrség alapvető feladataként határozza meg (46. cikk (1) bek.). A rendőrség ezt a feladatát rendészeti (eminensen közbiztonsági és bűnügyi) tevékenysége körében teljesíti. A rendészet az állam szabályozási funkcióinak egyik eszköze. Megjelenését tekintve kényszerítő-közhatalmi természete van (a társadalom életét szabályozó jogszabályi előírások betartásának a kikényszerítése), jellegét illetően az állam szolgáltatása jogkövető polgárai javára, rendeltetése szempontjából biztonság nyújtása a lakosság és a gazdaság szereplői számára.

Közbiztonság - magánbiztonság

A biztonság komplex fogalom. Számos aspektusa van – katonai, jog-, ökológiai, szociális stb. biztonság –, amelyek speciális kezelést igényelnek (nyilvánvalóan eltérőek például a nemzetközi vagy a gazdasági biztonsággal kapcsolatos feladatok), ugyanakkor össze is kapcsolódnak és hatnak egymásra. A köznapi szóhasználatban azonban biztonságon általában ennek egyik szelvényét, a közbiztonságot értik. Egyik meghatározása szerint „*a közbiztonság kollektív társadalmi termék, amely az egyének és a közösségek tevékenységéből, az állami szervek hatósági intézkedéseiből, a polgárok önvédelmi képességeinek és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki*”.⁷⁵⁷ Tegyük hozzá, hogy a közbiztonság fogalma csak a megvalósult jogsértések – mint a meglévő biztonság jellemző indikátora – alakulásának a figyelembe vételével értelmezhető.

Megközelítésünkben a közbiztonság egyfelől statisztikailag leírható állapot, ami, a normasértések számbavételével, az általános fenyegetettség szintjét jelzi (megjelenítve az adott időszakban elkövetett jogsértések mennyiségét és minőségét, de értelemszerűen nem számolva a látenciával). A nagyobb arányú bűnözés romló közbiztonságot jelez, és fordítva. Másfelől a közbiztonság nem valami autogén jelenség, hanem célirányos tevékenység eredménye. Míg a közbiztonság alakulására egyik oldalról a bekövetkezett jogsértések

⁷⁵⁷ Finszter Géza: A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai. 2. sz. előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa. Budapest, 2008. 5. o. Ld. még 24-27. o. Ugyanígy határozza meg a fogalmat Kacziba Antal: A lekészt jövő dilemmái. In: Garamvölgyi László (szerk.) Rendőrségi évkönyv, Budapest, 2007. 31. o.

hatnak, amiket gazdasági, műveltségbeli és egyéb tényezők is befolyásolnak, másik oldalról, közvetlenül (rendészeti aktusként) a jogsértések megelőzésére illetve – a visszatartást és a (bárha jobbra csak morális) jóvátételt is szolgáló – felelősségre vonásra irányuló intézkedések, azok hatékonysága alakítják. Harmadjára – és megítélésében ez lehet a kulcsszempont – a közbiztonság szubjektív minőség, az egyes emberek tudatában megjelenő érték, az élet-érzést befolyásoló tényező. Azt jelzi, hogy az általános tapasztalatok alapján az egyes ember mennyire érzi önmagát biztonságban. A biztonságérzetet nemcsak az adott személyt ténylegesen érintő negatív események befolyásolják, hanem a bekövetkezés lehetőségének, valószínűségének a foka is.

A szomszédságban történt betörés is a személyes fenyegetettség érzetét kelti, mert azt sugallja, hogy ugyanez nálam is megtörténhet. A faluban elkövetett élet vagy vagyon elleni támadások az egész község (köz)biztonság-megítélését kedvezőtlenül befolyásolják. A lakosok környezetében lévő intézmények (bankok, posták, gyógyszertárak, kis üzletek stb.) elleni (egyre gyakrabban fegyveres) támadások is a veszélyeztetettség érzetét keltik, még ha közvetlenül nem is érinti őket. Személyes biztonságukat is megkérdőjelező eseményként élik meg az emberek a közfeladatot ellátó személyek (mentősök, buszvezetők stb.), sőt a rendőrök elleni egyre gyakoribb támadásokat, hiszen ők is ki lehetnek téve ilyen atrocitásoknak. A „köz” mindenkori biztonsági állapotát az emberek saját, szűkebb életterük biztonságaként érzékelik.⁷⁵⁸ A helyi viszonyoktól függően ezért területenként is eltérő a lakosság biztonságérzete, ami nem esik föltétlenül egybe a közbiztonság országos adatokból leképezhető állapotával. „A helyi közbiztonság – mutat rá Katona Géza – súlyponti kérdés, amely a lakosság biztonságérzetét (szubjektív biztonság) a legközvetlenebbül érinti.”⁷⁵⁹ S még tovább kell bontanunk a fogalmat. Az egyedi esetek, az egyes konkrét sértettek ellen elkövetett jogsértések összessége, illetve az ilyen események elhárításának a képessége jelenik meg a helyi, s egy magasabb általánosítás szintjén az országos közbiztonság képzetében. Lényegében a közbiztonság mint olyan a magánbiztonság állapotának, védettsége minőségének illetve fenyegetettsége mértékének a tükröződése, a magánbiztonság szférájában bekövetkezett konkrét események absztrakciója. A rendfenntartást, a bűnmegelőzést szolgáló erők – legyenek azok akár állami, akár magánjellegűek – érzékelhető jelenléte, aktív működése közvetlenül befolyásolja a közbiztonság helyi, s ezen keresztül általános állapotát.

Biztonság-szolgáltatók

Jelentősége van ezért annak, hogy kik s milyen módon működnek közre a lakosság és a létesítmények biztonsága szolgálatában. A közbiztonság, közrend védelméért – ha úgy tetszik, a biztonság szolgáltatásáért –, minden polgárára kiterjedően és kötelező jelleggel, elsődlegesen az állam felelős, konkrétan az a rendőrség alapvető feladata. A rendőrség ennek teljesítéséhez megfelelő (közrendvédelmi, bünyügyi stb.) rendészeti (hatalmi) jogosítványokkal rendelkezik. A biztonság-szolgáltatás lényege a biztonságot veszélyeztető események megelőzése (beleértve annak a tudatnak visszatartó hatását is, hogy a mégis

⁷⁵⁸ „Hiába csillognak fényesen a bünyügyi statisztikák, ha az emberek félnek, szoronganak, és egyszerűen nem érzik biztonságban magukat.” Christján László: Alternatív rendészet. PhD-disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar. Doktori Iskola. Budapest, 2010. 193. o.

⁷⁵⁹ Katona Géza: A kriminálpolitikai és a rendészettudományi fogalomrendszer analízise, az egységes fogalomhasználat biztosítása. 4. sz. előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa. Budapest, 2008. 27. o.

elkövetett jogsértő cselekmények miatt a felelősségre vonás elkerülhetetlen). A közrend, s folyamánként a biztonság fenntartásában kitüntetett szerepe van a demonstratív rendőri jelenlétnek, ezt azonban nem lehet mindenhol és mindenkor biztosítani. Ráadásul a rendőri erőket nagyrészt a már bekövetkezett eseményekre való reagálás köti le, ami ugyancsak a rendészet közbiztonsági szolgáltatásának része, de utólagos cselekvés. A statisztikák azt mutatják, hogy a lakosság biztonságérzetét legközvetlenebbül érintő erőszakos és vagyoni elleni bűncselekmények számát (s ez utóbbiak 2011-ben az összes regisztrált bűncselekmény 57 %-át tették ki a legfőbb ügyészségi tájékoztató szerint⁷⁶⁰) nem sikerül érdemlegesen csökkenteni, s például a betöréses lopásoknak nem egészen 20 %-át sikerül csak felderíteni. A rendőrség, bár meghatározó szerepet játszik a biztonság-szolgáltatásban, önmagában nem rendelkezik elegendő erővel a bűnözés szignifikáns visszaszorításához, a biztonság mindenkire kiterjedő szavatolásához. A közbiztonság helyzetének javításában ezért „külső” közreműködőkre is szükség van (mindjárt hozzátéve, hogy az adott állapot kialakulásában már az ő tevékenységük eredménye is benne van, továbbá, hogy százszázalékos megoldás – nulla jogsértés – nem érhető el).

Ezért az állam deklaráltan számít a társadalom *szervezett* önvédelmi közreműködésére is a közbiztonság fenntartásában. Jogilag szabályozva *lehetővé* tette egy második, lokális feladatokat ellátó védvonal kiépítését, ennek megvalósítását azonban az érintett közösségek döntésére bízva.. A biztonság-szolgáltatásba így szervesen bekapcsolódik a közösségi feladatokat ellátó önkormányzati rendészet (ide értve a közterület-felügyelet mellett a természetvédelmi, mező- és halőröket stb.), valamint az állampolgárok önszerveződése (polgárőrök, településőrök), amelyeknek a rendőrséggel való együttműködési feladatai is vannak. A helyi védekezés szükségességének felismerését, igényét jelzi a megelőzésben és felderítésben szerepet játszó térfigyelő és biztonsági kamerák, biztonságtechnikai eszközök egyre elterjedtebb alkalmazása is. Ebbe a sorba illeszkedik (bár annyiban sajátosan, hogy alkalmazása adott esetben kötelezővé tehető) a fegyveres biztonsági őrség tevékenysége is, amelynek feladata az állam működése vagy a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos tevékenységek, létesítmények, szállítmányok védelme, ha arra a rendvédelmi szervek nem kötelezettek. A biztonság-szolgáltatásnak tehát egy többszereplős szerkezete alakult ki. Részvevőinek a közbiztonság fenntartása érdekében, közösségi szolgáltatásként végzett tevékenységét az állam fokozott büntetőjogi védelemmel (hivatalos illetve közfeladatot ellátó személlyé minősítéssel) ismeri el.

Az állami és a közösségi szint mellett harmadik vonalként jelenik meg az egyes állampolgárok önvédelmi tevékenysége, amely azonban hatósági jelleggel nem rendelkezik. Az Alaptörvény (V. cikk) leszögezi, hogy „Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket fenyegető támadás elhárításához” (s ezzel összhangban a Btk-ban bevezetésre került a megelőző védelem intézménye is). Nemcsak a magánszemélyekre vonatkozik természetesen az önvédelem joga, hanem az intézmények, vállalkozások fenntartóira, birtokosaira is, a kezelésükben lévő javak tekintetében. Az önvédelem lehetőségével viszont – erre való képesség, szakértelem hiányában – nem csupán személyesen élhet a jogosult, hanem erre szakosodott szolgáltatással is megoldhatja azt. Ezzel megjelenik a biztonság-szolgáltatás

⁷⁶⁰ Tájékoztató a bűnözés 2011. évi alakulásáról. Forrás: www.mklu.hu/repository/mkudok5877.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 06.)

körében, az állami és a közösségi szint mellett mintegy önszolgáltatásként, a magánbiztonsági tevékenység is.

A magánbiztonsági szolgáltatás szerepe

Első megközelítésben a magánbiztonsági szolgáltatás több szempontból „kilóg” a biztonság-szolgáltatók sorából. Erre a legnyomósabb érvnek látszik, hogy ez csupán diszkrét magánérdeket szolgáló, két magánfél szerződése alapján, üzleti aktusként és csak a privát (birtokosi) jogok keretében végzett tevékenység. Van, aki a közbiztonság szempontjából egyenesen negatív hatásúnak, jogegyenlőtlenséget teremtőnek tartja ezt a tevékenységet, mondván, hogy valójában nem csökkenti a bűnözést, csupán azoktól, akik meg tudják fizetni, áttereli más területekre, azokhoz, akik nem képesek pénzzel megváltani a biztonságukat.⁷⁶¹ Kérdés persze, hogy az biztosítja-e az egyenlőséget, ha egyszerűen azok sem védekeznek, akik megtehetik, de a lényege nem itt kell keresnünk.

A magánbiztonsági szolgáltatás mind szélesebbkörű igénybevétele igazolja, hogy társadalmi igény van rá, ami impliciten szükségességét, hasznosságát is kifejezi. A közbiztonság helyzetét értékelő és a fenntartására-javítására mozgósítható erőket meghatározó biztonságpolitikák pedig okkal számolnak Európa-szerte a magánbiztonsági ágazat közreműködésével.

A magánszolgáltatás térnyerése

Magyarországon a 87/1995. sz. kormányrendelet megjelenésével és párhuzamosan az Országos Képzési Jegyzékbe felvételével nyert polgárjogot a személy- és vagyonvédelmi, biztonságtechnikai, magánnyomozói tevékenység. A vagyonvédelem kezdetben jórészt az üzemrendészet kiváltására szolgált. A magántulajdon (és ezen nemcsak a személyes vagyon, hanem a különböző gazdálkodó szervezetek javai is értendők) hatékonyabb, direkt védelmének igénye azonban egyre szélesebb körben jelentkezett. A pusztán őrzési funkció mellett szerepet kapott a tevékenységben a vállalkozások, közintézmények zavartalan működésének az elősegítése is az üzemelés szempontjából fontos létesítmények (például vízműtelepek) védelmével, de az objektumba be- és onnan kilépő személyek, járművek ellenőrzése, eligazítása, a belső rezsimszabályok betartatása, robbanóanyag-kutató műszerek alkalmazásával a terrorfenyegetés lehetőségének a csökkentése stb. révén is. Ma már a gazdaság minden szegletében jelen van ez a szolgáltatás az üzemektől, pénzügyintézetektől, üzletektől, szórakozóhelyektől a kritikus infrastruktúráig, az önkormányzati objektumoktól, irodaházaktól a kórházakig, múzeumokig. Mind nagyobb számban veszik igénybe a vállalkozások szolgáltatását a magánépületek, lakások, társasházak védelmére, túlnyomórészt biztonságtechnikai eszközöket alkalmazva, de gyakran kiegészítve azt a reagáló szolgálatok fokozottabb biztonságot nyújtó közreműködésével. Mindez azt mutatja, hogy a biztonságot fontos értéknek tekinti a lakosság és az intézményi, gazdasági szféra, s ennek megőrzésében szükségesnek tartja a magánbiztonsági vállalkozások közreműködését.

A felfutó piac álláskeresőket sokaságát ösztönözte arra, hogy szakképesítést szerezzenek és ezen a területen helyezkedjenek el. Az igazolvánnyal rendelkező

⁷⁶¹ Szigeti Péter: Vázlat a közbiztonság három dimenziójáról: világrendszer – nemzetállami szint és lokalitás. Forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/szigeti3.html>. (Letöltés ideje: 2012. 08. 06.)

vagyonőrök száma napjainkban meghaladja a százezret, ami mintegy háromszorosa a rendőrség létszámának. Ha figyelembe vesszük is, hogy egy vagyonőr munkájának a hatékonysága – már csak annak okán is, hogy felkészültségük és főként jogkörük lényegesen eltér – nem azonos egy rendőrrel, könnyen belátható, hogy egy hadseregnyi embernek a tevékenysége jelentős hatással van a (vagyon)biztonság alakulására. (Indirekt érveléssel élve a megbízók másképp nem is vennék azt igénybe, anyagi áldozat árán is.)

A magánszolgáltatás a biztonság szektorában

Bár a magánbiztonsági tevékenység szerepéről, főként a rendőrséghez való viszonyáról és a feladatmegosztásban elfoglalt helyéről vannak viták,⁷⁶² ma már nem vitatható, hogy ezt a tevékenységet számításba kell venni a biztonságteremtő tényezők között. Az Európai Unió 2003-ban elfogadta az Európa biztonságának külső dimenziójával foglalkozó stratégiát, amit 2010-ben kiegészített a belső biztonságai stratégiával. Ez leszögezi, hogy „A biztonságpolitikáknak, és különösen a megelőzésre irányulóknak olyan széles körű megközelítést kell alkalmazniuk, amely nem csak a bűnüldöző hatóságokat vonja be, hanem a nemzeti és helyi szintű intézményeket és szakembereket is”.⁷⁶³ A biztonságpolitika megvalósításában tehát komplex megközelítést, a különböző szinteken közreműködők tevékenységének összehangolását tartja szükségesnek a dokumentum.

Ez a felfogás polgárjogot nyert a magyar jogi és tudományos gondolkodásban is. „A társadalmi bűnmegelőzésben minden olyan személy és szervezet közreműködésére szükség van – vonja le a következtetést Korinek László –, amely hatással van a bűnalkalmak számának, a bűn-okok hatásának, az áldozattá válás kockázatának csökkentésére.”⁷⁶⁴ „Nem az állam a kizárólagos biztonságsszolgáltató! – állapítja meg Teke András is – A rendészeti feladatok hatósági jellegének megmaradása mellett számolni kell a résztevékenységek piaci alapú megoldásával. A biztonsági, rendészeti szereplők köre bővül és ezzel együtt a viszonyrendszer is változik.”⁷⁶⁵ Borai Ákos ki is mondja, hogy a magánbiztonsági szolgáltatás nem csupán az érintettek magánügyének tekinthető, hanem annál szélesebbkörű társadalmi szerepe van. „... a „magánbiztonsági iparág”... - éppen közérdekűsége, a közállapotok rendezettségét kondicionáló hatása okán – napjainkra az állam „közbiztonság-szolgáltatásának” integráns részévé vált” – állítja.⁷⁶⁶ Ebben a megközelítésben fedezhetjük fel a magánbiztonsági szolgáltatás valódi természetét. Rendeltetésénél fogva egyértelműen a biztonságot szolgáló tevékenységek körébe tartozik. Közvetlen megjelenését tekintve – és ehhez igazodnak jogosultságai is – magánérdekeket

⁷⁶² Említést érdemel, hogy a 2002-ben Leogangban rendezett Osztrák Biztonsági Napokon egyes előadók már kisebb jelentőségű rendőrségi-rendészeti feladatok átengedéséről számoltak be a privat biztonsági szolgáltatók számára.

⁷⁶³ Az Európai Unió belső biztonságai stratégiája. Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg, 2010. 23. o. Forrás: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3010313HUC.pdf (Letöltés ideje: 2012. 08. 06.)

⁷⁶⁴ Korinek László: A kutatás záró tanulmánya. Az Országos Bűnmegelőzési Bizottság által támogatott, FAPI-P-1321/2005. számú, „A magyar állam rendvédelmi szerveinek a magánszféra számára nyújtott szolgáltatásai, a polgári biztonsági cégekkel és az NGO-kkal való együttműködés lehetőségei a prevenció területén” című kutatási projekt résztanulmánya. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2006. 22. o.

⁷⁶⁵ Teke András: Ami a kérdés mögött van... In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI. Pécs, 2010. 43. o.

⁷⁶⁶ Borai Ákos: Konceptió a polgári biztonságvédelmi tevékenység szabályozására. 9. sz. előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa, Budapest, 2008. 9-10. o.

szolgál ugyan, valójában azonban ezen túlterjed a hatása, közösségi, a közbiztonságot is érintő szerepe is van.

A magánbiztonsági tevékenység közszolgálati vonásai

A vállalkozás keretében – üzleti alapon – nyújtott magánbiztonsági szolgáltatást szabályozó 2005. évi CXXXIII. törvény preambuluma kimondja, hogy a tevékenység jogi szabályozása „a közrend, a közbiztonság javítása, s ezek részeként [kiem. G.B.] a személy- és vagyonvédelem, a bűnmegelőzés hatékonyságának fokozása érdekében” történt. A magánbiztonsági tevékenységet tehát *expressis verbis* összekapcsolja a közrend, közbiztonság fenntartásának a szolgálatával. Ez az összefüggés, a valós hatásait tekintve a szűkebb magánérdekeken túlmutató jelleg, a tevékenység indirekt és direkt hozamában is kimutatható. Ha elfogadjuk a fentebbi értelmezést, miszerint a közbiztonság lényegében a magánbiztonság állapotának a leképeződése, eleve adott a kapcsolat. A magánbiztonsági szolgáltatásként végzett tevékenység elsődlegesen a jogsértések megelőzését célozza. Ennek eredményét ugyan nehéz lenne számszerűsíteni, legfeljebb az őrzés megkezdését megelőzően az adott objektumban regisztrált és a később ismertté vált események alakulását lehetne összehasonlítani, az általános tapasztalat szerint azonban a formaruhás vagyonőrök (és a biztonságtechnikai berendezések) jelenlétének visszatartó hatása van. (Így is előfordulnak persze támadások, de alappal feltételezhető, hogy őrzés hiányában még több ilyen eset lenne.) A bűnelkövetési alkalmak és események számának illetően módon történő pozitív befolyásolása pedig nemcsak a megbízó javát szolgálja, hanem az adott környezet biztonsági állapotát, s összességében a közbiztonság mutatószámait is javítja.

A magán-biztonságvédelem, ha indirekt módon is, kétségtelenül kapcsolódik a rendőrség közbiztonság-szolgáltató tevékenységéhez. Az őrzött létesítmény kevesebb figyelmet igényel a rendőrség részéről, hiszen a szolgáltató átvállalja a védelmét. Minden, a biztonsági szolgálat jelenlétének eredményeként elmaradt bűncselekmény egyúttal csökkenti a rendőrség (felderítési) terheit. Hozadéka ennek a tevékenységnek az is, hogy amennyiben mégis bekövetkezik a jogsértő esemény, a magánbiztonsági szolgáltató (adott esetben) a helyszín biztosításával, szóbeli és képi információkkal, sőt esetleg az elkövető elfogásával hathatósan segítheti a rendőrség munkáját. Mindezzel bizonyos erőforrást szabadít fel a hatóság számára, annak aktívabb jelenlétét teszi lehetővé a nagyobb biztonsági kockázatot jelentő helyeken, mondhatnánk a magánbiztonsági szolgálat közvetve besegít a rendőrség közbiztonsági feladatainak ellátásába.

Látszólag beszűkíti ennek a tevékenységnek a hatókörét és a pusztán magánérdek képzetét erősíti, hogy hatóköre, a törvény előírása szerint, az őrzött objektum területére korlátozódik. (Megjegyezzük a szolgáltatás iránti igény és ezzel a színterek bővülése az objektum fogalmának átértelmezését is szükségessé tette, például annak vizsgálatát, hogyan illeszkedik ebbe a fogalomba – mondjuk – a biztonsági szolgálat által ellenőrzött HÉV-szerelvény, de témánk szempontjából más tartunk fontosnak.) Figyelmen kívül szokták hagyni a szolgáltatásnak azokat az elemeit, amelyek a megbízó érdekeit is szolgálják ugyan, ám nem csupán a hatáskörébe tartozó „belső” biztonságot érintik, hanem a megbízó alkalmi ügyfeleinek a biztonságát is (akikkel a szolgáltató természetesen nincs szerződéses kapcsolatban).

A közönség számára nyitva álló helyeken a biztonsági szolgálat munkájában gyakran megjelennek a magánjellegűen túlmutató, ha úgy tetszik, közösségi feladatokat szolgáló vonások is. Egy áruház őrzésének a célja például – leegyszerűsítve – az árukészlet

eltulajdonításának a megakadályozása. Az őrzési feladatok azonban kiterjedhetnek a parkolóban hagyott gépkocsik védelmére, azok feltörésének, ellopásának a megghiúsítására is. Ez aligha minősíthető a megbízó magánérdekének, még ha kedvező is számára, hogy a vásárlók, az őrzés tudatában, szívesebben térnek be oda. Egy rendezvény biztosítása nemcsak a rendbontók kiszűrését célozza, hanem minden jelenlévő vendég személyének, értékeinek védelmét, szükség esetén számára segítség nyújtását is. Vagy – mivel a tömegközlekedési eszközökön gyakorivá váltak a különböző atrocitások – a közlekedési vállalatok egyes járataikon igénybe veszik a biztonsági szolgáltatást. Ennek a járművek személyzetének védelme, a rongálások megakadályozása mellett az utasok személy- és vagyonbiztonságának óvásában is szerepe van, ami túlmutat a megbízó magánérdekein. Említhetnénk a különálló kisebb objektumokat (üzleteket) főként az éjszakai órákban ellenőrző járőröket. Ezeknek ugyan a közterületen nincs intézkedési jogosultságuk (legfeljebb az állampolgári jogok keretében járhatnak el, például tettenért elkövető elfogásával és a hatóságnak átadásával), jelenlétük azonban visszatartó erővel hat, észleléseik pedig fontos információkkal szolgálhatnak a rendőrség számára. Aligha lehet csupán a megbízó magánérdekének a körére korlátozni például a temetőben elkövetett lopások, rongálások, sírgyalázások megakadályozását. A tapasztalatok szerint azokban a sírkertekben, ahol bevezették az élőerős és/vagy a technikai (kamerás) ellenőrzést, ezek a cselekmények megszűntek vagy jelentősen visszaesett a számuk. És persze lehetne még példákat sorolni.

A magán- és a közérdek szolgálata tehát, ha változó súllyal és az utóbbi rejtettebben is, egyaránt megjelenik a tevékenységben. „A biztonsági piac a legfejlettebb polgári országok esetében a közbiztonság fontos tényezője – fogalmazza meg Korinek László. – A biztonsági szolgáltatások szakszerűsége és felszereltsége gyakran a rendőrségek képességeivel konkurál, a magánterek növekedésével pedig, az illetékessége is terebélyesedik. Jelenleg ezek még – teszi hozzá - nem jellemzőek a hazai viszonyokra.”⁷⁶⁷

Akkor tudjuk tehát a magánbiztonsági szolgáltatásnak a biztonságnyújtásban betöltött szerepét helyesen megítélni, ha összehatásában szemléljük, mint olyan tevékenységet, aminek a szűkebb magánérdeken túlmenően a közbiztonságot, az állami rendészeti feladatok ellátását is érintő hozadéka is van.

A szolgáltatás minősége

Mint minden szolgáltatás, a magánbiztonsági tevékenység is akkor tudja hatékonyan betölteni a szerepét, ha egyértelmű szabály- és követelményrendszer alapján, *szakszerűen* működik. A személy- és vagyonvédelmi szolgáltatás feltételeit, jogosultságait törvény írja le, alkalmazásának szabályait, módszereit azonban a szakmának kell kidolgoznia. Ezen a téren még bőven van tennivaló, ami elsősorban a szakemberek összefogására, a feladatok menedzselésére alkalmas kamarára vár.

A szakmák megbecsültségi sorrendjében a személy- és vagyonőrzés Magyarországon nem foglal el előkelő helyet. Ennek okát elsősorban a profizmus hiányában kereshetjük. Bár természetesen vannak egységes képzési és vizsgakövetelmények, az üzleti megfontolásokból „tömegtermelésre” berendezkedett oktató cégek nagyon változó minőségű képzést folytatnak. Szakmai kontrolljukat egyedül a vizsga jelenti, de az éppen csak „elégégesen” felkészített vagyonőr is másnap már a szakma

⁷⁶⁷ Korinek László: i.m. 10. o.

képviselőjében intézkedhet. Javíthatna a helyzeten egy etalont adó, folyamatosan karbantartott tananyag, s különösen a gyakorlatot támogató szakmai módszertan kidolgozása, és a képzés szakmai kontrolljának a lehetővé tétele.

Már csak emiatt is különösen fontos a végrehajtó állomány továbbképzése. Sokan vannak, akik valamikor elvégeztek egy tanfolyamot, s azóta csak rutinból dolgoznak. Aligha kell különösebben hangsúlyozni, hogy a jogszabályváltozások, a fejlődő szakmai eljárások, a korszerű eszközök kezelésének az ismerete nélkülözhetetlen a feladat jogszerű és elvárt színvonalú teljesítéséhez, de a kvalifikáltabb, speciális elvárásokat támogató munkakörök (bankörzés, szállítmányok kísérése stb., nem beszélve a személyőrzésről) betöltésére is külön fel kell készülni. A továbbképzés komoly akadályja azonban, hogy a vállalkozások nem hajlamosak ezt munkaidőben lehetővé tenni (tisztelet a kivételnek, vannak, akik belső továbbképzéseken igyekeznek munkatársaik ismereteit, fegyverkezelési, önvédelmi készségét karbantartani, továbbfejleszteni), a dolgozók pedig többnyire nem kívánják erre szabadidőt, netán pénzt fordítani. Igazság szerint nem is nagyon látják be ennek szükségességét, bárha a továbbképzés nemcsak szakmai szempontból indokolt, hanem a résztvevők bejárható pályáútja szempontjából is fontos. A szakmai felkészültség karbantartása, fejlesztése következetesen és általánosan ezért csak úgy tűnik megvalósíthatónak, ha jogszabály írja elő annak teljesítését, ütemezését. Praktikus - kreditpontok megszerzése alapján - a rendőrhatalom igazolvány érvényessége meghosszabbításának a feltételei közé kell beemelni, mindenkor aktuális tematikájának kidolgozására pedig a kamara hivatott..

Jelenleg, úgy tűnik, az üzleti szempontok gyakran háttérbe szorítják a szakmai megfontolásokat. A tevékenység megfelelő imázsának a kialakítását, színvonalának javítását csak „belülről” lehet megoldani. A rendőrség, mint ennek a tevékenységnek az engedélyező és felügyeleti szerve, csupán a jogi feltételek teljesülését vizsgálja. A szakmaiság gondozására a megfelelő rálátással, szakértői kapacitással rendelkező és üzleti szemléletű semleges kamara alkalmas. Csak hogy a kamarának nincs rendelkezési joga a tevékenységet végzők irányában, legfeljebb ajánlásokat tehet, amelyeket az érintettek belátásuk szerint vesznek avagy nem vesznek figyelembe. Ahhoz, hogy a kamara érdemben befolyásolhassa a szakma gyakorlatát, fejlődését, a szolgáltatás minőségének a javítását, s ezzel elősegítse a magán- és ezen keresztül a közbiztonság hatékonyabb szolgáltatását, megfelelő jogi háttérrel kell biztosítani számára, ami szakmai kontroll gyakorlását is lehetővé teszi. Látnunk kell, hogy a személy- és vagyonőri munkát sokan menekülőútként választják. A szakma gyakorlásának jogát bárki megszerezheti, akinek sikerül egy tanfolyamot elvégezni, és az előélete rendben van. A vállalkozások is jobbra „darabra” veszik fel a munkatársakat, a fő szempont, hogy a vállalt létszámot biztosítani tudják. Nem kívánjuk túlértékelni ezt a foglalkozást, azt mégis figyelembe kell venni, hogy látszólagos igénytelensége ellenére gyors döntési képességet, konfliktuskezelő készséget, stressztűrést, és persze bizonyos fizikai adottságokat is igényel művelői részéről. Az egyéni kudarcok elkerülését is szolgálná, a szakma elismertségét is javíthatná a pályaalakalmassági követelmények kidolgozása, alkalmassági vizsgálat bevezetése a pályára irányítás során.

A szakmában dolgozók minősítési rendszerének a kimunkálása pedig elősegítené, hogy megfelelő ember a megfelelő helyre kerüljön, az arra alkalmasak karriert építhessenek, a vállalkozások megalapozott humánpolitikát folytathassanak. Ugyanígy a cégek minősítése támpontot nyújtana a megbízók számára a megfelelő szolgáltató kiválasztásához, ahelyett, hogy csupán a legalacsonyabb vállalási árat tekintenék döntő szempontnak. Mindez fölértékelné a szakmai minőséget, hatékonyabbá tehetné a biztonságvédelmi tevékenységet.

Ebben támpontot jelentene a szakmai szabványok kidolgozása is (biztonságtechnikai szabványok ugyan vannak, az egyéb területeken azonban hiányoznak, még ha történt is már kísérlet az élőerős munka szabványosítására).

Számos, a működés törvényes határán lavírozó, sőt azt átlépő, csődbe vitt, a dolgozóinak bérét ki nem fizető vállalkozás példája bizonyítja, hogy a cégek vezető tisztviselőit is szükséges lenne szervezeten felkészíteni erre a feladatra. Sokan nemcsak a gazdasági, hanem a védendő objektum biztonsági rendszerének megtervezéséhez, szervezéséhez szükséges ismeretek hiányában látnak el vezetői feladatokat. Így megfelelő szakmai javaslatokat sem tudnak tenni a megbízónak, esetleg nem kellően átgondoltan építik ki a védelmet, ami a kellő biztonság rovására mehet, s a szakma leértékeléséhez vezethet. Szerencsére ebben a vonatkozásban jelentős előrelépés történt az utóbbi években, miután a Rendőrtiszti Főiskolán megkezdődött (s immár a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen folytatódik) a felsőfokú biztonsági szakember-képzés. Az ebből kimaradt cégvezetők képzéséről-továbbképzéséről azonban célszerű lenne gondoskodni.

Korinek László a szolgáltatás jelenlegi szerkezetének átstrukturálását veti fel a hatékonyabb működés érdekében, egy felmérés egyik következtetéseként. *„Figyelemre méltóak azok a javaslatok, amelyek szerint a biztonsági vállalkozások feletti engedélyezési jogköröket a rendőrségtől a civil közigazgatásnak kellene átvennie, a szakmai követelmények megállapításában és azok számon kérésében pedig, a kamarák szerepét érdemes növelni. Az így átalakított rendszerben a biztonsági szolgáltatások szakmai színvonala és törvényessége erősödhet, a vagyoni szakma pedig, a helyi közbiztség fontos tényezőjévé válhat.”*⁷⁶⁸

A magánbiztonságot hivatásszerűen védők nem rendelkeznek hatósági jogosítványokkal. Eredményes működésüket ehelyett a versenyképes mesterségbeli tudás megszerzésével és alkalmazásával biztosíthatják.

A biztonság-szolgáltatás mint rendszer

Fejtegetésünk vezérfonalát az jelentette, hogy a biztonság-szolgáltatás többszereplős tevékenység, amit az állam, az önkormányzati szervek, a polgári önszerveződés és a hivatásszerűen végzett magánbiztonsági szolgálat együttesen nyújt a társadalom számára. A felsoroltak eltérő feladat- és jogkörökkel vesznek részt ebben a szolgálatban, de összeköti őket, hogy tevékenységüket konvergens célok mentén és érdekében végzik.

A közbiztonság védelme alapvetően rendészeti feladat. A magánbiztonsági tevékenység helyét keresve ebben a szolgáltatási struktúrában beleütközünk abba, hogy ez viszont nem rendészeti tevékenység, nem rendelkezik kikényszerítő erővel és szankcionáló felhatalmazással. Közelebbről szemlélve ugyanakkor mégis megállapíthatjuk, hogy – nem jogi státuszát, hanem eljárásait tekintve - bizonyos rendészeti jellegű vonásai is vannak.

Észrevehetjük, hogy a tevékenységet szabályozó törvény, társadalmilag hasznos feladatuk teljesítése érdekében, valójában az általános állampolgári jogokat meghaladó jogosítványokkal ruházza fel a személy- és vagyonöröket. A teljesség igénye nélkül említve, igazolásra felszólíthatnak, támadáselhárító eszközöket (például gumibotot, jogi fegyvert), robbanóanyag-kutató műszert alkalmazhatnak, személyes adatokat kezelhetnek stb. Szolgálati ténykedésük során objektumot őriznek, járőröznek, jelentést írnak, jegyzőkönyvet

⁷⁶⁸ Uo. 31. o.

vesznek fel, helyszínbiztosítást végeznek stb., amelyek a rendészeti feladatokat ellátók köteleivel egyeznek meg.⁷⁶⁹

Ha most összességében szemléljük a biztonság-szolgáltatást, rendszerként foghatjuk fel azt, amelynek egyes elemei különböző szinteken és hatáskörben, a feladatokat megosztva működnek. Ezek a feladatkörök azonos – a biztonság iránti - társadalmi igény eltérő módokon való kielégítését fedik le. A közreműködők kölcsönösen erősítik egymás tevékenységének a hatását. Egymás szerepét nem vállalhatják fel, de mindegyiknek megvan a sajátos rendeltetése. Fontos ezért, hogy a rendszert alkotó szervezetek, vállalkozások a különböző lehetőségeiket összehangolva működjenek, és tudatosan építsenek erre az együttműködésre. Ezt célszerűen egy keretjogszabályban lehetne rendezni, ami meghatározná az állami, közösségi és a magánbiztonsági tevékenység kapcsolódási pontjait, együttműködési kötelezettségeit ebben a konstrukcióban. A különböző biztonság-szolgáltatók működésének tudatos összehangolása minden bizonnyal kedvezően befolyásolná a (közös töről fakadó) köz- és magánbiztonság védelmét.

Persze az is feltétele a hatékony együttműködésnek, hogy saját feladatát minden részvevő magas színvonalon teljesítse. Ennek az elvárásnak a kielégítése szükségessé teszi a magánbiztonsági szolgáltatás fejlődését, szervezett fejlesztését. A magasabb minőségi követelményeknek való megfelelés a szakképzés színvonalasabbá, gyakorlatiasabbá tételét, a tartalmas továbbképzés bevezetését igényli, illetve a tevékenység elméleti megalapozását, módszertanának kidolgozását, gyakorlatának elemzését teszi sürgetővé. Úgy gondoljuk, a vázolt kötődéseknél fogva a magánbiztonsági tevékenység elméleti kérdéseinek kidolgozása a rendészettudomány kereteiben végezhető el. A mindezekkel kapcsolatos feladatok meghatározására, ezek végrehajtásának szervezésére, koordinálására, mint a szakterület képviselője, a szakmai kamara hivatott.

⁷⁶⁹ A dolgozat írásának időpontjában az Országgyűlés elfogadta a T/7772. sz. törvényjavaslatot az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról, de a törvényt még nem hirdették ki. A törvényjavaslat a személy- és vagyonőrökre vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz. Véleményünk szerint ez jelzi, hogy a törvényalkotó is kapcsolatot lát a személy- és vagyonőrök, valamint a rendészeti feladatokat ellátók tevékenysége között.